

leeren en be-  
gezinnen en  
broeders en  
gebouw om  
en allen door  
dat „chris-  
terwerping te

van onzeg-  
rs door den  
verklaard en  
ze hulp. Wij  
s de beesten

it verijdelen!  
sters in In-  
an hun zijde  
d, voortgaan  
ie van Jezus

waar Chris-  
urt en leven,  
ngt den eenig  
Hij brengt  
rust te mid-

nen om rust,  
et niet waar  
j en ik weten  
vonde harten  
vonden. Hun  
dding. Helpt  
i het Evan-

reeks tegen-  
n wij weten,  
t dien wij op  
wat u kunt;  
omtrent In-  
wat God kan

i mag helpen

regeering te  
en protes-  
ders, hetwelk  
door middel  
vliegtuigen,  
che oorlogs-

en onder uw  
blijven. Ver-  
En zendt dit  
ik dagblad.  
ulaire en ver-  
r, in uw fa-

Doet het zoo  
s noodig. Wij  
verspreiding  
t actief voor  
s uw christe-

hebben! Stelt  
slers niet te-  
Schrift wis-  
of Indonesia.  
oemd adres.)

ld, of insigne,  
ovenste helft  
e lezen staat:  
t heilig Evan-  
f Indonesia".  
dat vijftigste  
het land voor  
ur zijn; en gij  
bezittingen en  
acht".

j.  
ik al meester  
gsvereniging,  
an de mislei-  
taansche pers.  
ren, dat men-  
Amerika zich  
kend, dat zij  
tellen aan de

schien, die zich  
schriftuurlijke  
even, heel ge-  
geest van den

the Regeering,  
s, geen eigen  
g droeg, dat,  
Amerika ook  
ij missen wat  
e luidruchtige,  
dens mijn be-  
kt van onzen  
clame die Ne-

derland in Amerika maakte, was die van den urker, met pofbroek en klompen aan, voorts het molentje en de tulpenvelden, reclame waarmede we ons zelf ridicuul gemaakt hebben in de oogen van al wat Amerikaan is. Het wordt hoog tijd, dat we daar eens voor goed een eind aan maken.

Maar we zullen ook zelf persoonlijk, in de situatie waarin we nu zijn, van ons moeten laten hooren. We hebben allemaal wel relaties in Amerika. Deze moeten overstelpt worden met brieven van protest en goede voorlichting, opdat men daar er eindelijk eens achter komt, wat er in Indië feitelijk aan den gang is. De eer van ons volk, de eer van de Kerk, de eer van onze jongens, die in Indië zoo prachtig hun plicht doen, staat hier op het spel.

Gelukkig zijn er ook nog verstandige mensen in Amerika. Juist vandaag kreeg ik van een der predikanten in de Prot. Ref. Church een brief waarin hij met diepe verontwaardiging schreef over de verleugening van het Amerikaansche volk door de pers. Hij had persoonlijk aan den beruchten radio-commentator, Pearson, een fel protest gericht tegen diens leugenachtige reclame inzake ons beleid in Indië. Dat geeft den burger moed. Bovendien zijn er ook nog bladen, vooral in Hollandsch georiënteerde streken, die een beetje verstandig geluid laten hooren.

Maar we moeten zelf aan het werk. Ieder op zijn eigen manier! Want: eer is teer!

Goes.

K. C. v. SPRONSEN.

#### VROUWENLEVEN

### Een woord aan onze Zusters

We zijn blij, dat we nu bekend kunnen maken wie de sprekers zullen zijn op onze bijbel-congresdagen en de onderwerpen die zij zullen bespreken.

De F. A. den Boeft zal Efeze 4: 1-16 in bespreking nemen; het is aan te bevelen thuis dit hoofdstuk goed na te lezen. Dit schriftgedeelte is van zeer verstrekkende beteekenis voor de taak, waarvoor God ons vandaag plaatst, er zal dan ook zeker een breede gedachtenwisseling op volgen.

De F. de Vries behandelt: „De vorming van de jeugd in en buiten het gezin”. Een volgenden keer hopen we het Schriftgedeelte op te geven, dat hij als uitgangspunt koos voor zijn woord. Dit laatste onderwerp moet men niet beschouwen als alleen van betrekking voor de moeders, want bijna iedere vrouw komt in aanraking met jongens en meisjes en meer-malen wordt zij betrokken in de opvoeding van de jeugd.

Het zal voor ons allen een groote vreugde zijn, in rustigen kring het Woord van God te onderzoeken. Deze dagen kunnen onder Zijn zegen voor ons persoonlijk, kerkelijk en gezinsleven van groote waarde zijn en meer toegerust tot den strijd, waarvoor we iedereen dag staan, gaan we dan weer dankbaar naar huis terug.

HET COMITE.

## GRONINGER Brieven

Amice frater.

Zooals mij uit een paar nummers van de synodocratische „Leidsche kerkbode” bleek, geeft dr H. J. Westerink daarin een reeks artikelen over de Calvinistische wijsbegeerte. En deze nummers werden mij beleefdelijk toegezonden, omdat dr W. daar een paar Marx-brieven onderhanden neemt, die ook over dat onderwerp handelen. De nobele wijze, waarop dr W. hetgeen ik opmerkte, weergeeft, en dat voorts bestrijdt, noopt mij reeds, om er op te reageeren, terwijl voorts het onderwerp onze belangstelling zekerlijk waard is en blijft hebben. Ik zeg: nobele wijze, hoe scherp het verwijt ook is, tot mij gericht, dat ik over dingen heb gesproken, die ik nauwelijks aan de oppervlakte kon beroeren — ik was ondiep in mijn zien der dingen — en dat ik heel weinig geschikt ben om wijsgeerig te denken.

Beleedigend is dat niet. Vooral niet, als het de wijsbegeerte betreft, want gij weet allicht, hoe groote wijsgeeren tegen elkander te keer plegen te gaan in verwijten, dat zij er „niets van begrepen” of platheden voor groote waarheden verkondigden.

Men moet den neo-Kantiaan Ovink maar eens lezen over bijv. den geweldigen Hegel.

En als een gedoctoreerd man komt te staan tegenover een armen schrijver, die, naar iemand eens zei, zijn aardappels moet koken in koud water, missende de universitaire opleiding, dan mag die schrijver al blijwezen, als deze geleerde kennis wil nemen van de blunders, die hij beging en de domheden, die hij zei.

Ik ben, zooals gij weet, nooit tegen een scherp woord, als het naar de innige overtuiging van die het sprak waar is.

Wij menschen met vaak zoo kort begrip behoeven ons, vooral als het gaat om de belangrijkste dingen, niet te sparen.

En dan komt daar misschien bij, wat op zichzelf geen aanbeveling is, dat men in de journalistiek en de politiek altijd een weinig pachiderm, wat dikhuidig wordt.

Laten wij elkander maar „van katoen” geven, als

wij onze beste vrienden op een dwaalweg zien. Dat kan hooge eisch zelfs der liefde zijn. Zoetigheden vervelen ook gauw. Vromigheden nog meer.

Vóór ik op de bestrijding, mij nu geworden, inga, wil ik trachten enkele misverstanden weg te nemen, die dr W. bij goed lezen, van wat ik schreef, had kunnen vermijden.

Allereerst dit misverstand, dat ik, toen ik schreef over het misbruik, dat van de Calvinistische wijsbegeerte werd gemaakt „om een onjuiste kerkelijke en soortgelijke politieke positie goed te praten”, op de machtige studie van prof. Dooijeweerd zou hebben gedoeld. Dit kon niet, want het groote werk van prof. D. kwam reeds in 1935 uit. Ik besprak toen het betoog van ds Spier en anderen. En daar was zekerlijk van misbruik sprake.

Een tweede misverstand betreft het door dr Dengerling van Groen van Prinsterer aangehaald Fransch citaat. Ik merkte op, dat dr D. een zin uit dit citaat onvoldoende in onze taal weergaf. Dr W meent, dat ik deze bewering niet staaft. Ik schreef den Franschen tekst af en dat was voor elk, die deze taal kan lezen, naar mijn meening voldoende.

Dr W. kan dat zelf constateren, als hij wil.

Een derde misverstand is, dat ik de wijsbegeerte als zoodanig zou verwerpen. Het kwaad van hetwelk gij spreekt, zegt hij, treft niet de geloovige wijsbegeerte.

Nu zeg ik van de wijsbegeerte, „als zoodanig” niet graag kwaad.

Want — ik weet nauwelijks of ik het iemand anders aanprijzen zou — ik heb van mijn jeugd af aan juist laat ik zeggen, veel liefhebbend — een ieder heeft zoo zijn liefhebbertje — in, om niet te spreken boven mijn macht, het lezen van wijsgeerige werken. Niets liever dan dat. En meest de ongeloofige. Ongevaarlijk is dat niet, vooral niet als men zeer jong is. Maar ook kan niets ons meer duidelijk maken, dat, zooals de Schrift het zegt: „de wijsheid dezer wereld dwaasheid is bij God”.

Het geeft dit voordeel, dat men dan bij christelijke schrijvers gemakkelijker dan anders onderkent, wanneer zij, zooals meer dan eens gebeurt, afreksels van die dwaasheden, vooral van uit het buitenland, ons voor schriftuurlijke waarheid uitgeven.

Wie bijv. Dostojewsky en Klerkegaard kende, begreep, toen Barth kwam, al gauw uit wat verkeerd hoek de wind daar blies. En hoe valsche de klokken-tonen waren, die Barth aan de luidklok van den kerktoren werkelijk niet per maar tot ongeluk ontlokte.

Hoe dit alles ook zij, ik denk nog altijd met eenig warm gevoelen aan mijn eerste lessen, die de nu reeds weer vergeten van Heusde zijn dierbare jongelingen gaf in zijn „Socratische leerschool”. Dezen man van het „gezond verstand” kennen verstand de meeste mijner lezers alleen maar meer uit De Génestet's leekedichtje: Van Heusde's spreuke: Veel wordt bewezen, dat toch in den grond niet waar is. En veel is eeuwig waar, ofschoon 't bewijs niet daar is.

De vertolking was niet heelemaal juist, want van Heusde sprak niet van eeuwige waarheden, maar van waarheid, die voor geen bewijs vatbaar is. En daarvan moest hij ten slotte, evenals alle wijsgeeren, toch leven, als hij een fundament voor zijn „gezond verstand” zocht. En dan Spruyt, die de terminologie der wijzen zoo kostelijk mij kon verklaren.

En dan Plato's dialogen die gelukkig in de moderne talen vertaling vonden. Alles — ik bedoel mijn leeren — heel gebrekkelijk, daar niet van. Maar — het ging toch, zoo goed en kwaad als het ging.

Even weinig als ik er aan dacht dus de wijsbegeerte op zich zelf te verwerpen, is het ooit mijn bedoeling geweest de Calvinistische wijsbegeerte, het werk van Vollenhoven en Dooijeweerd te onderschatten of tegen te staan. Integendeel, naar mijn beste krachten heb ik daar veel zelfs over gesproken.

En men moet al heel veel van de wijsbegeerte der wetsidee houden om de drie dikke deelen van prof. Dooijeweerd door te worstelen. Dat het een worsteling is, zal dr W. toegeven, waar zelfs een prof. Sassen in zijn „Wijsbegeerte van onzen tijd” klaagt over de „zeer duistere terminologie” van prof. Dooijeweerd. En die prof. Sassen heeft anders wat moeten verteren. Heelemaal billijk vond ik het oordeel trouwens niet, wanneer hij bijv. een Heidegger en andere existentie- oneele filosofen in dit opzicht ongemeend laat. Want daar dient de zeer duistere terminologie menigmaal om de innerlijke leegheid te bedekken.

Ten slotte een vierde misverstand.

Ik schreef voor sociologisch denken niet geschikt te zijn. In orde zegt dr W. Ook niet voor wijsgeerig denken. Dat is dan misschien, en het eenige, waarin ik op dit punt gelijk zou hebben. Inderdaad — ik vind de uitdrukking „sociologisch en wijsgeerig denken” voor ons, belijders van den Christus der Schriften, niet juist. Wij moeten Schriftuurlijk denken, ook als wij met de wijsbegeerte of met de hoogmoedige mode-wijsheid der sociologie in aanraking komen.

Maar daarom maak ik geen tegenstelling tusschen de Schrift en de wijsbegeerte of de sociologie.

Hier leest en denkt dr W. heel gebrekkelijk. Hij moge mij die opmerking niet ten kwade duiden. Trouwens, al was dit ook het geval, dan zei ik het nog.

Want de zaak zelf is zoo klaar als een klontje. Na zoo mijn best te hebben gedaan den mist uit het betoog van dr W. weg te blazen, komt er ruimte, om zijn betoog nader te bezien. Mijn eerste bezwaar is, dat hij slechts van tweeërlei wijsbegeerte spreekt, n.l.

van de ongeloofige en de calvinistische wijsbegeerte. En dat hij daarmee heel de geweldige worsteling voorbijziet, die feitelijk voor een goed deel de calvinistische wijsbegeerte, de wijsbegeerte der wetsidee, inzake de synthese der Christelijke wijsbegeerte beheerscht.

De Calvinistische wijsbegeerte is, als ik het wel heb, niet uit de lucht gevallen. En de strijd tegen die synthese blijft haar taak, allereerst aan de Vrije Universiteit zelve, en in de zoo snel afglijdende synodocratische gemeenschap.

Wat nu de ongeloofige wijsbegeerte betreft, merkte ik op, dat daarin de val des menschen zoo duidelijk spreekt. De mensch wil het wezen der dingen begrijpen, niet naar creatuurlijke maat, maar zooals God de dingen kent. Wel heb ik het nu ooit zoo gehoord? meent dr W. Hij dacht toch, dat de val ten diepste in het afvallige hart werkt en niet in het denken. Hier zou ik dan een wijsgeerigen blunder hebben begaan van tamelijke grootte. Bovendien zou het onschrijf-tuurlijk zijn, wij rationalistisch. Ook zou, wat ik opmerkte, rechtstreeks tegen de Calvinistische wijsbegeerte zijn gericht.

Ik zou haast zeggen: dat moest nu dr W. eens met prof. Dooijeweerd uitvechten. Want de scheiding, die hij maakt, tusschen verstand en hart lijkt mij heelemaal tegen de Wijsbegeerte der wetsidee in te gaan. Juist die heeft ons willen leeren, dat de mensch denkt met zijn hart. Een waarheid, die mijn oude dominé ons op de catechisatie en in zijn prediking reeds leerde.

Juist, omdat het booze hart des menschen zich keert tegen God en Zijn Woord, daarom heeft hij het denken zoo hoog verheven.

Niet ik maak deze verkeerde scheiding maar dr W. zit nog in het rationalisme gevangen. Dat is voor een ieder, die lezen wil, duidelijk. En als dr W. nu ook nog beweert, dat het de ongeloofige wijsbegeerte er niet om te doen is, zelf haar kosmos te bouwen en door haar denken den mensch Gode gelijk te doen worden, dan moet hij maar eens het mooie boek van prof. Ovink: „Philosophie und Sophistiek” grondig bestudeeren.

Ovink doet zijn best om den nederigen zin van Kant te bewijzen, die dan zoo groote waarde hechtte aan den „Sensus communis”, of zooals prof. D. die noemt: de naïeve ervaring. Het denken en spreken dan van den gewonen mensch. Maar hij haalt daartoe zijn grooten heidendenker al te zeer naar zijn „gezuiverden Kant” heen.

Want als het er op aankwam dicteerde Kant met zijn „zuivere rede” al de wetten voor de geschapen wereld, en bood hij door zijn „practische rede” de onafhankelijke moraal. De mensch koning in denken en doen, in onderwerping aan de noodwendigheid der zichtbare wereld, met handhaving der vrijheid in de onzichtbare.

Maar — laat ik nu Ovink doen spreken over de groote denkers van het begin der negentiende eeuw: Fichte, Schelling en Hegel. Deze, zooals hij zegt, den hemel bestormende denktitanen. Voor Hegel had het „zijn” geen geheimen meer. Talloze malen hebben deze wijzen bij hun speculeeren over de hoogste dingen zich zelf een „Heureka” toegeroepen.

Friedell merkte terecht op, dat als Hegel leert, dat de „godheid” in den mensch tot bewustzijn komt, het toppunt daarvan werd bereikt in Hegel.

Hij doorzag, zooals Ovink spotte, ook heel de geschiedenis, met dit resultaat dat alles verloopt, zooals het verlopen moet.

Genoeg om te doen zien hoe inderdaad „ondiep” mijn bestrijder hier is. Hij geeft toe, dat de ongeloofige wijsgeer als God wil zijn. Welnu, en dat door zijn denken. Zooals Plato dat ook reeds wilde.

Maar nu tot een volgenden keer. Met hartelijke groeten en heilbede

MARNIX.

### Baekbespreking

Cor Treebeek: Tot klaarheid.  
Uitg. Erven A. de Jager — Groningen.  
1948. Pr. geb. f 3.90.

Als dit het eerste boek is van Cor Treebeek, is het een heel goed begin. Zoo heel veel goede meisjesboeken zijn er niet tegenwoordig. Door gaans lijden deze of aan te overdreven losbandigheid of aan te groote sentimentaliteit. Van beide heeft Cor Treebeek zich verre gehouden.

Haar boek is heel rustig van toon. Behalve een enkelen minder moelen zin of onzuiver beeld is de stijl goed, vooral na het wat vlak geschreven begin.

Onderhoudend en daarna boeiend vertelt zij de moeilijkheden van de familie Van Dijk, een deftig gezin uit Groningen. Vooral de moeder, zeer gehecht aan stand en positie, bereidt haar dochters moeilijke tijden. Want de eene, verliefd op een Canadeesch officier, een flinken, christelijken jongeman, moet de verhouding verbreken, daar moeder's standgevoel zich niet over een „soldatenhuwelijk” kan heen zetten. De jongere zuster, een leuk, vlot type, krijgt wel toestemming voor een verlovings met een jongen, die totaal met den godsdienst gebroken heeft, doch als student een goede toekomst schijnt tegemoet te gaan. Hoewel deze ingewikkelde situaties tot allerlei verkeerde oplossingen gelegenheid geven, weet de schrijfster klaarheid te schep-pen op een alleszins bevredigende wijze.